

Соціальні права та питання компенсації у практиці Європейського суду з прав людини

***А.Л. Федорова
Національна експертка Ради Європи, доцентка кафедри
порівняльного і європейського права Інституту
міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка, к.ю.н.***

Практика ЄСПЛ щодо внутрішнього переміщення, пов'язаного зі збройним конфліктом:

- документування – «*Mozer v. the Republic of Moldova and Russia*»
- ефективний контроль та юрисдикція – «*Cyprus v. Turkey*» (2001); «*Loizidou v. Turkey*»
- сімейне життя та обмеження свободи пересування, сімейне життя та житло в контексті потужних сімейних зв'язків – «*Cyprus v. Turkey*», «*Menteş and Others v. Turkey*»
- житло та приватне життя, адекватне житло – «*Sargsyan v. Azerbaijan*», «*Demades v. Turkey*», «*Dogan and Others v. Turkey*»
- соціальні пільги та пенсії – *Grudic v. Serbia*
- механізм відшкодування за втрачену власність – «*Xenides-Arestis v. Turkey*»
- освіта та мова навчання – «*Catan and Others v. Moldova and Russia*»
- виборчі права – «*Aziz v. Cyprus*»
- тощо

Європейський суд з прав людини розглядає соціальні питання в рамках:

- **Ст. 1 Протоколу 1**- право на мирне володіння майном (переважна більшість рішень)
- Ст. 6 – право на справедливий суд
- Ст. 13 – право на ефективний засіб юридичного захисту
- Ст. 14, Протоколу 12 – заборона дискримінації
- Ст. 8 – право на повагу до приватного і сімейного життя
- Ст. 3 – заборона катувань
- Ст. 2 – право на життя
- ...

Захист соціальних прав, прав ВПО ЄКПЛ та Протоколи до неї текстуально не передбачено

Принцип 3 Керівних принципів ООН

Основна відповідальність за захист ВПО, як і всіх інших осіб у межах власної країни, покладена на національні органи влади країни.

Відповідальність держав ґрунтується на:

- забезпеченні, захисті та підтримці свого населення ***без будь-якої дискримінації***, в тому числі ВПО
- для забезпечення рівного поводження з ВПО порівняно із іншими особами, держави зобов'язані передбачити спеціальні заходи захисту та допомоги ВПО, які відповідають рівню їх вразливості.

На ВПО поширюються всі міжнародно-правові договори з прав людини, учасниками яких є відповідні держави. **соціальні права ВПО знаходять свій захист в рамках двох фундаментальних договорів Ради Європи, що становлять основу європейської системи захисту прав людини: Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Європейської соціальної хартії .**

*До змісту поняття «майно» згідно з
тлумаченням, яке надає ЄСПЛ ст. 1
Протоколу 1 до Конвенції, включається:*

рухоме, нерухоме майно, матеріальні та нематеріальні права, в тому числі, акції, ліцензії, патенти, але й право вимагати виплати боргу з держави, економічні права, які пов'язані з веденням підприємницької діяльності, правомірні очікування щодо певного стану речей у майбутньому, **право на пенсію та виплати з системи соціального забезпечення** тощо

Соціальні виплати, пенсії – власність у світлі ст1. Протоколу 1 ЄКПЛ

- Airey v. Ireland від 9 жовтня 1979р.
- Gaygusuz v. Austria від 16 вересня 1996 р.
- Stec and Others v. the United Kingdom від 12 квітня 2006р.
- Suk v. Ukraine від 10 березня 2011 р.
- Kjartan Ásmundsson v. Iceland від 12 жовтня 2004 р.
- Khoniakina v. Georgia від 19 червня 2012 р.
- Pichkur v. Ukraine від 7 листопада 2013 р.
- Fábíán v. Hungary від 05 вересня 2017 р.
- ...

Правові позиції, тлумачення ЄСПЛ права на соціальні виплати, пенсію

- *Держава на власний розсуд визначає, які виплати надавати у системі соціального захисту, з яких джерел виплачувати, з державного бюджету, фондів... (Сук проти України, Суханов та Ільченко проти України, Колесник проти України, Факас проти України)*
- *Що стосується соціальних виплат, стаття 1 Першого протоколу не встановлює жодних обмежень свободи Договірних держав вирішувати, мати чи ні будь-яку форму системи соціального забезпечення та обирати вид або розмір виплат за такою системою (Суханов та Ільченко проти України, п.31)*
- *Право на пенсію та інші виплати з системи соціального забезпечення не можна тлумачити відповідно до ст. 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ як таке, що надає особі право на пенсію певного розміру (Kjartan Ásmundsson v. Iceland). Може бути встановлений максимальний розмір державних пенсій Valkov and Others v. Bulgaria 25.10.2011*
- *Якщо у Договірній державі є чинне законодавство, яким передбачено право на соціальні виплати, обумовлені або не обумовлені попередньою сплатою внесків, це законодавство має вважатися таким, що породжує майновий інтерес, який підпадає під дію статті 1 Протоколу 1, для осіб, що відповідають вимогам такого законодавства (Пічкур проти України)*

Припинення, призупинення виплати пенсій, соціальних виплат

- **Держава може на недискримінаційній прозорій пропорційній основі ввести, призупинити або припинити соціальні виплати (не пенсії!), впроваджуючи законодавчі зміни.**
- *Сук проти України» від 10 березня 2011 р.*
- *Гаріб проти Нідерландів від 23 лютого 2016*

Однак, якщо законодавча норма, яка передбачає певні виплати, є чинною, а передбачені умови — дотриманими, державні органи не можуть відмовляти особам у їх наданні, доки законодавче положення залишається чинним. Відсутність коштів на виплати з системи соціального забезпечення чи соціального страхування, пенсії не може бути підставою для недотримання державою своїх зобов'язань (Сук проти України).

Право заявника на отримання пенсії під сумнів не ставиться (Карсон та інші проти Сполученого Королівства від 10 березня 2010 р.)

- *стаття 1 Протоколу 1 не гарантує право на пенсію чи інші виплати, коли за законодавством підстав для таких виплат не має або відповідні виплати не передбачено (Великода проти України)*

Пенсії ВПО

➤ *Грудич проти Сербії від 17 квітня 2012 р.*

(призупинення, припинення виплати пенсії 2 сербським заявникам, пенсія у зв'язку з інвалідністю яким була оформлена у Косовському відділенні Сербського фонду пенсій і страхування з інвалідності)

➤ *«Пейчич проти Сербії» від 8 жовтня 2013 р.*

(з отриманням громадянства Сербії та переїздом до Сербії виплати військової пенсії, призначеної Югославським військовим пенсійним фондом, переведеної до Хорватського пенсійного фонду за місцем проживання було припинено)

позбавлення громадянина літнього віку пенсійних виплат, які є основним джерелом для існування, не виправдовує жодний суспільний інтерес

➤ *Janković v. Croatia, Kudumija v. Bosnia and Herzegovina and Serbia, Remenović and Mašović v. Bosnia and Herzegovina, Kuric and others v. Slovenia (виселення з квартир, втрата всіх прав, включаючи соціальні)*

Рішення Київського окружного адміністративного суду від 01.04.2019 р., справа №320/6350/18 щодо відмови у виплаті заборгованості з пенсії у зв'язку з переїздом з постійного місця проживання через активні бойові дії та АТО до м. Васильків

Факти: ...позивач зазначив, що він є пенсіонером та отримує пенсію за віком. У зв'язку з проведенням бойових дій та антитерористичної операції позивач був вимушений покинути своє постійне місце проживання та переїхати до м. Васильків Київської області, де стала на облік як внутрішньо переміщена особа. Позивач письмово звернувся до пенсійного органу із заявою щодо безпідставного призупинення виплати пенсії з квітня 2017 року по серпень 2018 року та з проханням виплатити заборгованість за зазначений період, однак відповідач відмовив у цьому, повідомивши що сума заборгованості буде виплачена після прийняття відповідного Порядку Кабінетом Міністрів України.

Суд встановив:...Пунктом 73 рішення Суду по справі «Грудіч проти Сербії» (Grudic v. Serbia) підкреслюється, що перша і найважливіша вимога Статті 1 Протоколу 1 полягає в тому, що будь-яке втручання в мирне користування майном державним органом, що здійснює публічну владу, має бути законним та має переслідувати законну мету в суспільних інтересах.

З огляду на представлену Судом по справі «Грудіч проти Сербії» та «Пейчич проти Сербії» аргументацію, дії Відповідача невиклати заборгованості із пенсії Позивачу, яка була призначена йому державою раніше, є втручанням в його право мирного користування майном, та таке втручання суперечить національному законодавству України, як було доведено вище в тексті даної позовної заяви, та суперечить Статті 1 Протоколу 1 Європейської конвенції з прав людини. Позбавлення громадян похилого віку - його пенсії, яка є основним джерелом для існування, не виправдовує жодний суспільний інтерес за обставин даної справи.

Отже, держава відповідно до конституційних принципів зобов'язана гарантувати право громадянина на одержання призначеної йому пенсії незалежно від того, де проживає особа, якій призначена пенсія.

Любов Миколаївна Цезар та шість інших заяв проти України (Tzezar and Others v. Ukraine), Ухвала від 13.02.2018

Обставини справи та вимоги заявників

Всі заявники є громадянами України та жителями м. Донецька, яким у різні дати 2014 р. було припинено виплату пенсій, соціальних виплат, що підтверджується довідками, виданими місцевими органами соціального захисту населення. Заявники скаржилися на порушення Україною їх прав, гарантованих ст. 1 Протоколу № 1 до ЄКПЛ через припинення виплати їм пенсій та інших соціальних виплат, а також п.1 ст. 6 і/або ст. 13 Конвенції (не змогли оскаржити припинення платежів у судах, оскільки останні були переміщені з району бойових дій), деякі із заявників скаржилися також на порушення ст. 14 у зв'язку з дискримінацією за місцем проживання.

ЄСПЛ

Зазначив, що після виникнення конфлікту на Сході України національні суди з м. Донецьк були переміщені на підконтрольній українській владі території і було встановлено Судом, що Уряд (як у справі Хлебик проти України) зробив усе можливе для організації своєї судової системи таким чином, щоб відповідати ст. 6 у ситуації постійного конфлікту. Органи влади вжили всіх заходів, які можна було би розумно очікувати від них, щоб забезпечити доступ до судової системи для мешканців територій, що не контролюються Урядом. Жодних доказів того, що особисті ситуації заявників перешкоджали їм подорожувати до сусідніх регіонів, надано не було.

Стосовно інших вимог заява була визнана неприйнятною.

Отже, ЄСПЛ визнав, що державні органи України вжили необхідних заходів для забезпечення належного функціонування судової системи для осіб, які знаходяться на тимчасово непідконтрольній території. Відповідно, не було встановлено порушень Україною положень ст. 6 ЄКПЛ у зазначеній справі. Суд підкреслив також необхідність вичерпання національних засобів захисту.

Любов Миколаївна Цезар та шість інших заяв проти України (Tzezar and Others v. Ukraine), Ухвала від 13.02.2018

- ...ЄСПЛ зазначає, що головна різниця між положеннями перших трьох заявників у порівнянні з положеннями осіб, які проживають на території інших регіонів, контрольованих Урядом, полягає у тому, що в місті, де проживають ці заявники, Уряд не здійснює свої повноваження. Очевидно, це значно обмежує, якщо не позбавляє Уряд можливості ефективно підтримувати діяльність судів та здійснювати соціальні виплати на цій території. Об'єктивний чинник військових дій, що відбуваються в регіоні, де проживали перші три заявники, змусив Уряд вжити заходів щодо виправлення становища, які не потрібні в інших частинах країни, які залишилися під контролем Уряду. Зважаючи на вищенаведене Суд вважає, що перші три заявники не опинилися в „аналогічній ситуації” порівняно з тими, хто проживає на території, контрольованій Урядом.
- Таким чином, скарга щодо дискримінації їхнього права на доступ до суду та їх прав власності за ознакою місця їх проживання (порушення ст. 14 Конвенції у поєднанні зі ст. 6 та ст. 1 Протоколу 1) є вочевидь необґрунтованою і повинна бути відхилена...

Ухвала про неприйнятність у справі Кандиба та інші проти України від 13 жовтня 2020 року, заява 33137/16

Факти: Заявники подали позов до національного суду про визнання Постанови №595 (про заборону здійснювати фінансування бюджетних виплат на ТОТ) недійсною, визнання протиправною бездіяльності КМУ щодо незабезпечення соціальних виплат на ТОТ. Позов було задоволено частково. Стверджували, що продовження виплат ним соціальних і пенсійних виплат мало відбутися автоматично після визнання пункту Постанови КМУ скасованим.

ЄСПЛ визнав:

Заявники не зверталися до національних судів з позовами про поновлення виплат, однак, подача таких позовів могла призвести до «обґрунтованого шансу на успіх»...

Заявники у цій справі ніколи не реєструвались як ВПО та все ще проживають на території, що не знаходиться під контролем уряду, тому їх ситуація відрізняється від ситуації осіб, які перейшли до підконтрольної Уряду території і отримували пенсію до втрати чинності довідки про внутрішнє переміщення

Рекомендація Комітету Міністрів державам-членам щодо ВПО, Рес(2006)6:

«8. Внутрішньо переміщені особи мають право на користування своїм майном і власністю відповідно до права прав людини. Зокрема, внутрішньо переміщені особи мають право на власність, яку вони залишили внаслідок їхнього переміщення. Якщо внутрішньо переміщені особи позбавлені свого майна, наслідком такого позбавлення має стати належна компенсація».

Право ВПО на житло

Стаття 8 ЄКПЛ

Стаття 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ

ЄСПЛ: **автономне тлумачення поняття «житло»**
у контексті потужних сімейних зв'язків, приватного життя та адекватного житла, компенсації за зруйноване, пошкоджене житло

- ✓ тісні та тривалі зв'язки з нерухомим майном (примусове виселення під час війни – виключення)
- ✓ може не залежати від тривалої відсутності заявників у домівках
- ✓ право власності на житло, реєстрація можуть бути відсутні

Рішення ЄСПЛ щодо житла ВПО та компенсації за зруйноване, пошкоджене житло

- ✓ *Лоїзиду проти Туреччини*
- ✓ *Кіпр проти Туреччини*
- ✓ *Доган та інші проти Туреччини*
- ✓ *Сагінадзе та інші проти Грузії*
- ✓ *Дімейдс проти Туреччини*
- ✓ *Ксенідес-Арестіс проти Туреччини*
- ✓ *Гульмаммадова проти Азербайджану*
- ✓ *.....*

Мають бути створені механізми реституції та компенсації втраченої власності для вирішення майнових претензій ВПО, постраждалих осіб

«Лоїзиду проти Туреччини», № 15318/89, 18 грудня 1996

Суд вперше розглядав права переміщених осіб з точки зору поваги до їхніх осель і майна. Заявниця заявила, що вона є власницею декількох земельних ділянок на Північному Кіпрі. Уряд Туреччини не піддавав сумніву право власності на майно заявниці, однак стверджував, що вона втратила право власності на землю відповідно до статті 195 Конституції ТРПК 1985 року, в якій зазначено, що будь-яке покинуте нерухоме майно переходить у власність ТРПК. Суд, з урахуванням невизнання статусу держави ТРПК міжнародною спільнотою, не визнав законної сили цього положення і вважає, що заявниця не може вважатись такою, яка втратила право власності на підставі цього положення (пункти 42-47).

ЄСПЛ підкреслив, що тривала заборона доступу до власності, втрата контролю над землею та можливості користування надає підстави розглядати ситуацію як фактичну експропріацію та порушення прав, передбачених ст. 1 Протоколу 1 до Конвенції. Тобто, фактична неможливість користуватися землею розглядається Судом як таке ж саме порушення, що і перешкоди юридичного характеру та вимагає виплати справедливої компенсації.

«Кіпр проти Туреччини», № 25781/94, 10 травня 2001

«...принаймні з червня 1989 року влада «ТРПК» більше не визнає жодних прав власності греків-кіпріотів на їхню власність на Північному Кіпрі», (пункт 184)

«...порушення статті 13 Конвенції у формі неспроможності держави-відповідача надати грекам-кіпріотам, які не проживають на Північному Кіпрі, будь-які засоби правового захисту для оскарження втручання в їхні права, передбачені статтею 8 Конвенції і статтею 1 Протоколу №1». (пункт 194)

Тривале ненадання можливості повернутися грекам-кіпріотам до своїх домівок становило порушення право на повагу до житла без необхідності доведення права власності

«Доган та інші проти Туреччини», №№ 8803-8811/02, 8813/02 і 8815-8819/02, 29 червня 2004

примусове виселення селян в регіоні в умовах надзвичайного стану на Південному Сході Туреччини і відмова їм у дозволі повернутися протягом кількох років.

ЄСПЛ визнав майном незареєстровані будинки та земельні ділянки деяких із ВПО-заявників на основі безперечного користування ними протягом декількох поколінь, а також той факт, що вони заробляли на своє існування за рахунок обробітку цієї землі. Економічний прибуток і ресурси, отримані у зв'язку із користуванням цієї землею, були визнані майном.

ЄСПЛ постановив, що «основний обов'язок і відповідальність органів влади полягає у створенні умов та наданні відповідних засобів, які дали б заявникам змогу добровільно, безпечно і гідно повернутися у свої оселі чи місця традиційного проживання або за власним бажанням переселитися в інші райони країни (див. з цього приводу принципи 18 і 28 «Керівних принципів ООН з проблеми внутрішньо переміщених осіб» (E/CN.4/1998/53/Add.2) від 11 лютого 1998)» (п.154).

Невжиття заходів щодо повернення, ненадання альтернативного житла - порушення ЄКПЛ

Докази володіння майном

- *офіційні свідоцтва про право власності, записи у реєстраційних книгах, договори купівлі-продажу, технічні паспорти, показання свідків, сусідів тощо...*
- *Суд розробив гнучкий підхід до доказів, що повинні бути надані заявниками, які стверджують про втрату свого майна та житла в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту. У певних випадках сукупну господарську діяльність зможна вважати «майном», яке належить до сфери застосування гарантії, передбаченої статтею 1 Першого протоколу*

«Сагінадзе та інші проти Грузії», №18768/05, 27 травня 2010

Заявник, співробітник органів внутрішніх справ, ВПО, який раніше мешкав в Абхазії, був виселений за усним наказом нового Міністра ВМС із нерухомості, яка йому була надана владою, після 10 років безперервного проживання. Суд розглянув «тимчасове житло» як рівнозначне постійному житлу та майну, і визнав, що виселення являло собою «незаконне втручання» в його право власності і порушення права на повагу до сімейного життя.

«...найбільш належною формою відшкодування відповідно до Закону про ВПО є *restitutio in integrum*, тобто, котедж необхідно повернути у володіння першому заявнику, який очікує на створення умов, що уможливлють його повернення, у безпеці та з гідністю, до місця його постійного проживання в Абхазії, що в Грузії. В іншому випадку, якщо повернути котедж неможливо, Суд вважає, що вимога першого заявника може бути задоволена шляхом надання йому як внутрішньо переміщеній особі іншого належного розміщення або виплати обґрунтованої компенсації за втрату права на користування котеджем...» (пункт 160).

Справа «Гульмаммадова проти Азербайджану»

від 22 квітня 2010

- заявниця отримала ордер на квартиру в новобудові, яку фактично захопила родина переселенців з Нагорного Карабаху та відмовилася звільняти, незважаючи на рішення національних судів. ВПО звернулася до суду з проханням надати відстрочку у виселенні, яке було задоволено на підставі Указу Президента «Про затвердження Державної програми щодо покращення умов життя та підвищення рівня зайнятості біженців та внутрішньо переміщених осіб».
- ЄСПЛ визнав, що держава мала обов'язок надати альтернативне житлове приміщення тим ВПО, що захопили квартиру заявниці, або надати справедливую компенсацію. У протилежному випадку, на заявницю було покладено надмірний тягар та не дотримано справедливого балансу між загальним інтересом суспільства та правом заявниці на мирне володіння своїм майном, що є порушенням ст. 1 Протоколу 1 до Конвенції.

«Ксенідес-Арестіс проти Туреччини», № 46347/99, 14 березня 2005 (ухвала про прийнятність)

Засіб правового захисту у «ТРПК» не був «ефективним» або «адекватним»:

- Жодних положень не було створено щодо рухомого майна або моральної шкоди.
- Умови компенсації не допускали можливості реституції утриманої власності.
- Закон не передбачає вирішення скарг заявників відповідно до статей 8 і 14 Конвенції.
- У зв'язку з тимчасовим застосуванням закону він є розпливчастим.
- Авторитет комісії і довіру до неї можна підвищити за допомогою утворення її складу із міжнародних представників.

«Ксенідес-Арестіс проти Туреччини», № 46347/99, 22 грудня 2005 (витяги)

ЄСПЛ постановив, що Туреччина повинна створити засіб правового захисту, який забезпечить дійсно ефективне відшкодування не лише для заявника, але і для всіх схожих заяв, що перебувають на розгляді Суду.

ЄСПЛ встановив, що «порушення прав заявника, гарантованих статтею 8 Конвенції та статті 1 Протоколу №1, походять з широко розповсюдженої проблеми, яка стосується великої кількості людей, а саме, невиправданої перешкоди їй «повазі до свого житла» і «мирному володінню своєю власністю», як предмету політики або практики «ТРПК» (системна проблема).

Справедлива сатисфакція

Закон № 67/2005 про компенсацію, обмін і реституцію нерухомого майна. Заяви розглядає «Комісія з питань нерухомого майна». Комісія складається з 5-7 членів, двоє з яких є іноземцями, пан Ганс-Крістіан Крюгер та пан Даніел Таршис (високопосадовці Ради Європи).

ЄСПЛ зазначив, що:

«новий механізм компенсації і реституції загалом враховує вимоги рішення Суду щодо прийнятності від 14 березня 2005 року і його рішення 22 грудня 2005 року».

«Демопулос та інші проти Туреччини», № 46113/99

3843/02 13751/02 13466/03 10200/04 14163/04 19993/04

21819/04, рішення від 1 березня 2010

Комісія з нерухомого майна з повноваженнями вимагати відновлення прав власності або обміну майна, або виплати компенсації, **створила доступну й ефективну процедуру для відшкодування** для вирішення позовів про втручання у власність, яка належить грекам-кіпріотам, умови якої слід виконати перш ніж подавати позов до ЄСПЛ.

«Практика Суду показує, що, якщо характер порушення дозволяє здійснити *restitutio in integrum* («відновлення у правах»), держава-відповідач повинна вжити відповідних заходів. Утім, **якщо відновлення у правах неможливе, Суд, в межах стандартної практики, накладає альтернативну вимогу до держави-сторони сплатити компенсацію у вигляді вартості майна...** Суд не вбачає в цьому відхилення від принципу, за умови дотримання законності на міжнародному рівні..» (пункт 114).

«... власність як матеріальна річ, яку можна оцінити і компенсувати в грошовій формі. Якщо компенсацію сплачують відповідно до вимог практики Європейського суду, загалом, вдається справедливо урівноважити права сторін. Аналогічно, Суд вважає, що обмін майна можна розглядати, як прийнятну форму відшкодування...» (пункт 115).

«... майже через тридцять п'ять років після того, як заявники або їхні попередники у праві власності залишили свою власність, спроба зобов'язати державу-відповідача здійснити відшкодування в усіх випадках створила б ризик небезпеки свавільних і необдуманих дій... Завданням Суду не може бути безумовне зобов'язання Уряду почати насильницьке виселення і переселення потенційно великої кількості чоловіків, жінок і дітей, навіть із метою відстоювання прав жертв порушення Конвенції...» (пункт 116)

«Чірагов та інші проти Вірменії», № 13216/05, 16 червня 2015

«Саргсян проти Азербайджану», № 40167/06, 16 червня 2015

Заявники у справі «Чірагов та інші проти Вірменії» втратили все майно, адже селище було повністю зруйновано вірменськими та нагорно-карабахськими військовими силами.

Саргсян вимушений був залишити свої майно, будинок з наступом військових сил Азербайджану.

В обох справах заявники не мали можливості повернутися до своїх будинків та не отримали жодної компенсації від держав. ЄСПЛ встановив порушення ст. 1 Протоколу 1, а також ст. 8 та 13 Конвенції.

- Рекомендації щодо заходів, які Уряд-відповідач може і повинен вжити з метою захисту майнових прав заявників, можна знайти у відповідних міжнародних стандартах, зокрема в Принципах Пін'єйру ООН та вищезгаданій резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи. На поточному етапі та до досягнення комплексного мирного врегулювання видається особливо важливим створити механізм подання майнових вимог, який повинен бути *легко доступним та включати процедури, що передбачають гнучкий стандарт доведення* та дозволяють заявникам та іншим особам у схожій ситуації відновити свої майнові права й отримати компенсацію за втрату можливості користування ними.
- У справі «Саргсян проти Азербайджану» вперше державу, яка втратила контроль над частиною своєї території у результаті війни, було визнано відповідальною за відмову переміщених осіб в доступі до майна на території, що залишається офіційно під її контролем, хоча практично нею не контролюється.

***Антон Васильович Лісний та інші проти України і Росії,
Денис Олександрович Половинко та три інших заявки проти
України і Росії (ухвали про неприйнятність від 28.07.2016)***

- Представлення заявниками виключно фотознімків зруйнованого будинку без будь-яких доказів його ідентифікації та копії паспорту з місцем реєстрації на непідконтрольній Україні території було явно недостатньо, що спричинило визнання Судом перших справ відповідної категорії щодо подій на Сході України неприйнятними.

ЄСПЛ

Підкреслив, що від заявників вимагається надати достатні докази на підтвердження своїх вимог відповідно до статті 1 Протоколу №1 до Конвенції про знищення майна під час збройного конфлікту...

як додаткові достовірні докази права власності на майно або місце проживання Суд зазначив, що приймав такі документи: свідоцтва про право власності, витяги із земельного і податкового реєстрів, документи, видані місцевою адміністрацією, плани, фотографії і квитанції на оплату комунальних послуг, а також докази отримання пошти, заяви свідків або будь-які інші відповідні докази. Суд зазначив, що якщо заявник не надав жодних доказів права власності на майно або місце проживання, його скарги буде відхилено.

Дякую за увагу!